

บทคัดย่อ

การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านถ้ำ ของ ตำบลทุ่งกว่า อำเภอมือง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การสำรวจบริเวณที่เป็นแหล่งถ้ำต่าง ๆ ในบ้านถ้ำ กระบวนการวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาตั้งแต่เดือน มีนาคม 2547 - พฤษภาคม 2548

1. ผลการศึกษาด้านบริบทชุมชน พบว่า ชุมชนที่ศึกษามีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่ายสามารถพึ่งตนเอง คงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ เป็นเมืองที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นของตนเอง ต่อมาได้เข้าสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงเมื่อมีการสร้างทางรถไฟมายังภาคเหนือทำให้เกิดการขยายตัวของระบบทุนนิยม มีความต้องการใช้เงินตราของชุมชนในการซื้อสิ่งของจากนอกชุมชนมากขึ้น เป็นพัฒนาการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบมากขึ้นเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วง 40 ปีที่ผ่านมา มีการตัดถนนเข้าไปในหมู่บ้าน มีการนำไม้ธูปเทียนนอกชุมชนอย่างมากทำให้ป่าหมดไป ชาวบ้านเปลี่ยนวิถีการผลิตมาเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนไป ผลการสำรวจถ้ำของบ้านถ้ำที่เป็นเป้าหมายของโครงการวิจัย พบว่ามีถ้ำอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ถ้ำหลวง ถ้ำแก้วจาว ถ้ำแก้วขาม ถ้ำตีหมี่ ถ้ำดนตรี ถ้ำอาถรรพณ์ ถ้ำห้วยป้อม ถ้ำผาดอก และถ้ำเล็กถ้ำน้อยอีกจำนวนหนึ่ง บ้านถ้ำสร้างมาตั้งแต่เมื่อใด ยังไม่ทราบแน่ชัด เท่าที่ทราบจากหลักฐานธรรมบาลานและพระพุทธรูปไม้ ตลอดถึงการสอบถามผู้สูงอายุที่เล่าสืบทอดกันมา เริ่มก่อตั้งมาได้ 300 ปีเศษ

2. ศักยภาพของชุมชน พบว่าชุมชนมีศักยภาพในด้านต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นป่าไม้ที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ มีแบบแผนดำเนินชีวิตเรียบง่ายยังยึดมั่นในวัฒนธรรมประเพณีที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่น่าจะเอื้อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน และมีการรวมกลุ่มองค์กรที่สามารถพัฒนาให้มีความเข้มแข็งได้

3. กำหนดแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของชุมชนอย่างกว้างๆ โดยได้กำหนดแผนชุมชนออกเป็น 6 แผนงาน ได้แก่ แผนงานการพัฒนาด้านกายภาพ แผนงานพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน แผนงานฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม แผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน แผนงานพัฒนาองค์กรและบุคลากร แผนงานพัฒนาการประชาสัมพันธ์และการตลาด